

Þriðjudaginn 17. október 1989.

Nr. 375/1989. **Ákærvaldið**

gegn

Daníel Þórarínssyni,

Daníel Daníelssyni

og Gunnari Reyni Magnússyni.

Kærumál. Ákæra. Frávísunardómur úr gildi felldur.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Bjarni K. Bjarnason, Benedikt Blöndal og Haraldur Henrysson.

Ríkissaksóknari hefur með heimild í 3. tölulið 171. gr. laga nr. 74/1974, um meðferð opinberra mála, skotið hinum kærða frávísunardómi til Hæstaréttar með kæru 26. september 1989. Í greinargerð sinni 3. október 1989 gerir hann þær dómkröfur, „að hinn kærði frávísunardómur verði felldur úr gildi og að sakadómi Reykjavíkur verði lýst rétt og skylt að kveða upp efnisdóm í málinu samkvæmt ákæru frá 7. mars sl. á hendur hinum ákærðu. Jafnframt er þess krafist, að ómerkt verði að kröfu ákærvalds eða ex officio ummæli og aðfinnslur héraðsdómara um búning málsins og einstök málsskjöl“.

Af hálfu ákærða Gunnars Reynis Magnússonar er þess krafist, að hinn kærði frávísunardómur verði staðfestur. Af hálfu annarra ákærðu eru ekki hafðar uppi kröfur fyrir Hæstarétti.

Héraðsdómari hefur sent Hæstarétti athugasemdir sínar, sbr. 2. mgr. 174. gr. laga nr. 74/1974.

I.

Að því er varðar sakarefni í I. kafla ákæru máls þessa, hefur ákærði Gunnar Reynir Magnússon við rannsókn málsins hjá rannsóknardeild ríkisskattstjóra og Rannsóknarlögreglu ríkisins kannast við áritun sína á ársreikninga Vinnufatabúðarinnar fyrir rekstrarárin 1983 og 1984 og vefengir ekki, að misræmi sé milli þeirra og bókhalds fyrirtækisins, sem fært var í skrifstofu hans. Hann hefur hins vegar frá upphafi rannsóknar haldið því fram, að hann hafi verið grandalaus um þetta misræmi, og hafi tiltekinn starfsmaður sinn annast þessi verkefni. Í hinum kærða dómi er greint frá

framburði ákærða Daníels Þórarinssonar um þetta atriði. Frekari rannsókn um þetta fór ekki fram. Í greinargerð ríkissaksóknara fyrir Hæstarétti er það skýrt með því, að ekki hafi náðst til umrædds starfsmanns ákærða Gunnars Reynis, þar sem hann dveljist í Bandaríkjunum og ekki hafi tekist að hafa uppi á heimilisfangi hans þar. Ríkissaksóknari hefur allt að einu kosið að ákæra hér fyrir brot á 158. gr. almennra hegningarlaga, nr. 19/1940, og er ákærða Gunnari Reyni gefið að sök að hafa í blekkingarskyni hagað gerð ársreikninga með fyrrgreindum hætti.

Að svo vöxnu máli þykja ekki nægileg efni til að taka fram fyrir hendur ákæruvaldinu og hafna því, að ákæruefni þetta verði tekið til efnislegrar meðferðar á þeim grundvelli, sem fyrir liggur, sbr. og 75. gr. laga nr. 74/1974.

II.

Ekki er á það fallist, að annmarkar á verknaðarlýsingu II. kafla ákærunnar séu svo verulegir, að valda eigi frávisun. Ber hér að líta til þess, að mál þetta sætir sókn og vörn og því unnt við meðferð þess að taka af allan hugsanlegan vafa um orðalag ákærunnar, sbr. 3. mgr. 118. gr. laga nr. 74/1974.

Þeir agnúar á rannsókn þessa sakarefnis, sem bent er á í hinum kærða dómi, eru ekki slíkir, að nægileg ástæða hafi verið til að vísa ákærunni frá dómi af þeim sökum.

III.

Með vísan til framanritaðs ber að fella hinn kærða frávisunardóm úr gildi og leggja fyrir héraðsdómara að taka málið til dómsmeðferðar.

IV.

Ekki munu hafa verið settar reglur um það, hvenær og hvort ríkissaksóknari skuli láta afrit málsskjala fylgja frumskjölum við höfðun opinbers máls. Um langa hríð mun hafa tíðkast af hálfu ákærvalds að láta að jafnaði eitt afrit málsskjala fylgja. Eðlilegt er, að um fjölda eintaka sé haft samráð milli ákærvalds og dómara eftir eðli máls hverju sinni. Að þessu athuguðu þykja ekki efni til að taka til greina kröfu um ómerkingu ummæla héraðsdómara um skjöl málsins.

Á dómþingi sakadóms Reykjavíkur 16. ágúst 1989 tók saka-dómari mál þetta fyrir og birti ákærðu, sem allir sóttu dóminn, ákærana. Að því loknu tók hann málið til dóms og kvað upp hinn kærða frávísunardóm.

Samkvæmt bréfi ríkissaksóknara til sakadóms Reykjavíkur 7. mars 1989, sem fylgdi ákæru málsins, var tilkynnt, að hann myndi annast sókn málsins, og þess óskað, að fyrirtökur þess yrðu tilkynntar með hæfilegum fyrirvara. Verður því að telja, að dómara hafi verið rétt að gera embætti ríkissaksóknara viðvart um fyrirtöku málsins.

D ó m s o r ð:

Hinn kærði frávísunardómur er úr gildi felldur, og er lagt fyrir héraðsdómara að taka málið til dómsmeðferðar að nýju.

Dómur sakadóms Reykjavíkur 16. ágúst 1989.

Ár 1989, miðvikudaginn 16. ágúst, er á dómþingi sakadóms Reykjavíkur, sem haldið er í Borgartúni 7 af Péttri Guðgeirssyni sakadómara, kveðinn upp dómur í sakadómsmálinu nr. 366-8/1989: Ákærvaldið gegn Daníel Þórarinssyni, Daníel Daníelssyni og Gunnari Reyni Magnússyni, sem dómtekið var sama dag.

Málið er höfðað með ákæruskjali ríkissaksóknara, dagsettu 7. mars 1989, á hendur ákærðu, Daníel Þórarinssyni framkvæmdastjóra, Gnoðarvogi 76, Reykjavík, fæddum þar í borg 24. apríl 1921, Daníel Daníelssyni verslunarmanni, Ásbúð 11 í Garðakaupstað, fæddum 27. maí 1950 í Reykjavík, og Gunnari Reyni Magnússyni, löggiltum endurskoðanda, Hrauntungu 3 í Kópavogi, fæddum 8. nóvember 1925 í Reykjavík, „fyrir brot á almennum hegningarlögum og lögum um söluskatt, svo sem hér á eftir verður nánar rakið.

I. Bókhaldsbrot.

1. Ákærða Gunnari Reyni Magnússyni, löggiltum endurskoðanda, sem færði eða lét færa á endurskoðunarskrifstofu sinni í Reykjavík bókhald fyrir meðákærða Daníel Þórarinsson og einkafirma hans, Vinnufatabúðina, Laugavegi 76, Reykjavík, og aðrar verslanir firmans fyrir rekstrarárin 1983 og 1984 og semja ársreikninga fyrir þau ár, áritaði þá þannig, að hann hefði samið þá eftir bókum fyrirtækisins, þótt grundvallarmisræmi væri

milli bókhaldsins og ársreikninganna, svo sem, að árið 1983 er heildarvelta á rekstrarreikningi tilgreind 26.553.590,00 kr. í stað 36.824.400,00 króna í bókhaldi, vörukaup á sama ári eru á rekstrarreikningi tilgreind 19.031.649,00 kr. í stað 27.933.203,00 króna í bókhaldi, rekstrarárið 1984 heildarvelta á rekstrarreikningi 39.677.345,00 kr. í stað 56.571.738,00 króna í bókhaldi, vörukaup á sama ári á rekstrarreikningi 28.569.346,00 kr. í stað 35.817.905,00 króna í bókhaldi, — er gefið að sök að hafa í blekkingarskyni hagað gerð ársreikninganna með fyrrgreindum hætti.

2. Ákærða Daniel Þórarinssyni er gefið að sök að hafa þrátt fyrir vitneskju um ofangreindar rangfærslur í ársreikningunum notað þá í lögskiptum við opinbera aðila.

Brot ákærðu, að því er varðar rangfærslu ársreikninganna, svo sem því hefur verið lýst, varðar refsingu samkvæmt 158. gr. almennra hegningarlaga, nr. 19/1940, og auk þess, að því er ákærða Gunnar Reyni varðar, 138. gr. sömu laga.

II. Skattsvik.

Ákærða Daniel Þórarinssyni er gefið að sök að hafa á árunum 1983, 1984 og 1985 dregið undan við framtal til söluskatts verulegan hluta af vörusölu verslana Vinnufatabúðarinnar, Laugavegi 76 í Reykjavík, sem er einkafyrirtæki hans. Eru sala þessi og undandreginn söluskattur talin nema eftirtöldum fjárhæðum:

<i>Ár</i>	<i>Sala</i>	<i>Söluskattur</i>
1983	kr. 10.320.000,00	1.963.690,00
1984	kr. 16.200.000,00	3.082.536,00
1985	kr. 19.277.394,00	3.789.932,00
Kr. 45.797.394,00		8.836.158,00

Ákærða Daniel Danielssyni er gefið að sök að hafa ofangreint tímabil samið og undirritað hinar röngu söluskattsskýrslur þannig: Skýrslur fyrir janúar-nóvember 1983, skýrslur fyrir alla mánuði árána 1984 og 1985 að undantekinni söluskattsskýrslu fyrir júnímánuð 1985, en ákærði annaðist á tímabilinu rekstur verslunarinnar að Laugavegi 76 og sá um að leggja dagsölu verslananna inn á bankareikning fyrirtækisins, hlaupareikning nr. 6191 í Búnaðarbanka Íslands, hafði heimild til að gefa út tékkaávisanir á þann reikning og átti að fylgjast með honum.

Ákærða Gunnari Reyni Magnússyni, löggiltum endurskoðanda, sem samdi eða lét semja fyrir rekstrarárin 1983 og 1984 skattframtöl ákærða Daníels Þórarinssonar ásamt tilheyrandi fylgiskjöllum með þeim og kærði á lögd opinber gjöld ákærða Daníels, er gefið að sök að hafa í blekkingarskyni samið eða látið semja fylgiskjöl með skattframtölunum, og á það

hér sérstaklega við um skýrslur um samanburð söluskattsskýrslna og ársreikninga fyrir ofangreind ár, sem hann lagði fram með skattkærum, dagsettum 31. október 1984 og 19. ágúst 1985, í því skyni að villa um fyrir skattyfirvöldum.

Ákærðu teljast með framangreindum sakarefnum, svo sem þau eru rakin í þessum kafla ákærunnar, hafa gerst brotlegir við 1. og 6. mgr. 25. gr. laga nr. 10/1960, sbr. 7. mgr. sömu greinar, að því er tekur til ákærða Daníels Daníelssonar og ákærða Gunnars Reynis Magnússonar, allt sbr. 4. gr. laga nr. 33/1982.

III.

Krafist er:

1. að ákærðu verði dæmdir til refsingar,
2. að ákærði Daníel Þórarinsson verði sviptur leyfi til verslunaravinnu eða rétti til slíks leyfis samkvæmt 2. mgr. 68. gr. almennra hegningarlaga, nr. 19/1940, sbr. 13. gr. laga um verslunaravinnu, nr. 41/1968,
3. að ákærði Gunnar Reynir Magnússon verði með heimild í 68. gr. almennra hegningarlaga, nr. 19/1940, sviptur löggildingu til endurskoðunarstarfa, sbr. og 15. gr. laga nr. 67/1976,
4. að ákærðu verði dæmdir til greiðslu alls sakarkostnaðar.“

Málavextir.

1. Ákærði Gunnar Reynir hefur bæði hjá lögreglu og fyrir skattyfirvöldum skýrt frá því, að einn starfsmanna á endurskoðunarskrifstofu sinni, Helgi Hjörvar Daðason, fæddur 28. september 1952, hafi séð um að færa bókhald og semja ársreikninga Vinnufatabúðarinnar fyrir reksturinn 1983 og 1984. Ákærði kveðst hafa treyst því, að starfsmaðurinn ynni verk sitt eins og bæri, og hafi hann því verið grandalaus, þegar fram hafi komið við rannsókn yfirvalda, að ekki var samræmi milli bókhalds og ársreikninga verslunarinnar. Hafi hann áritað ársreikningana, þar sem hann treysti þessum starfsmanni sínum. Þá hefur ákærði greint frá því, að starfsmanni þessum hafi verið sagt upp störfum árið 1985. Komið hafi í ljós, að ýmisleg bókhaldsgögn varðandi Vinnufatabúðina hafi horfið, og muni starfsmaðurinn e.t.v. hafa tekið þau með sér, þegar hann hætti. Ekki sé því hægt að átta sig á því, hvernig bókhaldið hafi verið unnið.

Ákærði Daníel Þórarinsson hefur skýrt frá því hjá rannsóknarlögreglu, að hann hafi aldrei skýrt meðákærða Gunnari Reyni frá því, að velta fyrir-tækisins væri ranglega tilgreind, og hann viti ekki til þess, að Gunnari hafi verið kunnugt um það. Hafi Helgi Hjörvar Daðason, starfsmaður Gunnars Reynis, séð um að færa bókhald verslunarinnar þau ár, sem málið snúist um.

Helgi Hjörvar Daðason hefur aldrei verið yfirheyrður í málinu, og verður ekki séð, að nein tilraun hafi verið gerð af hálfu lögreglu eða ákærvalds til þess að fá hann til þess að bera vitni í málinu, en telja verður, að fram--burður ákærðu, sem rakinn var hér að framan, hafi gefið sérstakt tilefni til þess að taka rækilega skýrslu af Helga Hjörvar Daðasyni, áður en ákæra yrði ráðin í málinu. Er á það að líta annars vegar, að ákærði Gunnar Reynir er í máli þessu saksóttur fyrir stórfellt skjalafalsbrot í opinberri sýslan, og gæti það haft mikla þýðingu fyrir málið, hvort það teldist sannað, að hann hefði framið brotið af ásetningi, sbr. 18. gr. almennra hegningarlaga, en hins vegar, að ekki er ljóst af rannsókninni, hvort draga ætti annan eða aðra til ábyrgðar ásamt eða í stað ákærða. Verður að telja, að frumrannsókn málsins sé að þessu leyti stórlega áfátt og að hún fullnægi ekki skilyrðum 1. mgr. 115. gr. laga um meðferð opinberra mála, nr. 74/1974, til málshöfðunar.

2. Ákærða Gunnari Reyni er í II. kafla ákærunnar gefið að sök að hafa „í blekkingarskyni samið eða látið semja fylgiskjöl með skattframtölunum, og á það hér sérstaklega við um skýrslur um samanburð söluskattsskýrslna og ársreikninga fyrir ofangreind ár, sem hann lagði fram með skattkærum, dagsettum 31. október 1984 og 19. ágúst 1985 í því skyni að villa um fyrir skattyfirvöldum“ og hefur þannig gerst sekur um hlutdeild í söluskattsbroti ákærða Daniels Þórarinssonar. Ekki verður af ákærunni ráðið, hvort hún taki einungis til þeirra skjala, sem þar eru sérstaklega tilgreind, sbr. skj. nr. 4,15 og 6,14 í lögreglurannsókninni, eða annarra skjala einnig.

Með 3. tl. 2. mgr. 115. gr. laga um meðferð opinberra mála er ákærvaldinu skylt að setja fram sakargiftir á ljósan og ótvíræðan hátt, svo að dómari máls þurfi ekki að vera í vafa um, hvert sé það brot, sem sök er á gefin, en þó ekki síður til þess, að sökunautur og verjandi hans þurfi ekki að vera í vafa um það og að vörn verði þannig ekki áfátt. Nægir í því sambandi að vísa til dóma Hæstaréttar í XLIII. bindi, 397. bls., og LVII. bindi, 980. bls.

Telja verður, að þessar sakargiftir í garð ákærða Gunnars Reynis séu svo óljósar í ákærunni, að þær fullnægi ekki skilyrðum þessa ákvæðis laganna um meðferð opinberra mála.

Pegar skattframtöl ákærða Daniels Þórarinssonar og framtalsgögn fyrir árin 1983 og 1984 voru borin undir meðákærða Gunnar Reyni hjá Rannsóknarlögreglu ríkisins 29. október sl., kvað hann gögnin vera unnin á skrifstofu sinni og kvaðst engar athugasemdir hafa að gera við þau. Ekki var gengið á ákærða um það, hver hefði unnið framtölin og fylgigögnin, og enginn af starfsfólki hans hefur verið yfirheyrður um það.

Telja verður, að rannsókn málsins sé að þessu leyti svo áfátt, að hún fullnægi ekki skilyrðum 1. mgr. 115. gr. laga um meðferð opinberra mála.

Af því, sem rakið hefur verið, þykir ekki verða komist hjá því að vísa ákærunni í máli þessu frá dómi ex officio.

Þetta er athugavert við búning málsins og einstök málsskjöl:

Ákærunni fylgdi einungis eitt heilt eintak málsskjala. Í málinu eru þrír menn ákærðir, og fyrirsjáanlegt var, að kveðja yrði til a.m.k. einn sérfróðan meðdómsmann.

Sum sakargagnanna eru ólæsileg að hluta til eða að öllu leyti, svo sem skjöl nr. 4,21-24 og nr. 6, 30-31.

Meðferð máls þessa hefur dregist vegna sumarleyfis og embættisanna dómarans, m.a. við meðferð mála, sem forgang eiga að hafa samkvæmt lögum nr. 31/1988.

D ó m s o r ð:

Ákæru í máli þessu er vísað frá dómi ex officio.
Sakarkostnaður greiðist úr rikissjóði.
